

N 4.

A' FELS. R. TSASZAR...
KEGYELMES EN

A. KIRALYNAK
'EBÖL.

*Költ Bétsben Pénteken Juliusnak 12-ik napján,
1799-ik esztendőben.*

B é t s.

Mi ma majd tsak egy tsupa militaris Ujjsággal fogunk szolgálni Olvasóinknek, Még a' közelébbi *Extrablatt*nak nagy részével is adósok vagyunk: pedig az-ólta is vettünk még egy újabbat. Ezek fogják ma meg-tölteni a' Kurir' bőr-ládját. Azok tehát, a' kik az e' féle ágyutopogásokat, fegyver-tsörgéseket, jobbra balra való malchérozásokat, s-az egyéb e'-féléket, nem örömeft olvassák, ma tsak jokor jó éjtzakát mondhatnak a' Kurirnak.

Leg előbb is a' 17, 18, és 19 dik Juniusi ütközeteknek le-írását vesztizük elő, oly megjegyzéssel, hogy az ebben elő forduló külföldi különb particularis, el estek, sebeflek, és el-fo-

gattattak száma, tette volt a' közelébbi Ujjságban meg-irt resultatumot. — „

„Az alatt (ezek a' *Suwarow* le-irásai) hogy a' Cs. Királyi és az *Orosz* Császári seregek, *Turinnal* feküdtenek, és a' *Kastély*' ostromlásához készültenek, minden hir-adások azt bizonyították, hogy *Gen. Macdonald*, a' *Florenziából* magához vett *Divisióval*, és a' *Morearától* hozzá küldetett *Victor*' *Divisiójával*, meg erőssödvén, az *Also Pó*' vize felé nyomul. — „*Gr. Suwarow* tehát a' *Turini Kastélynak* ostromlását a' *F. M. Lieutenant Kaim*' vizérlése alatt 9 *Batallionokra*, 6 *Swadronokra*, és 2 *Regement Kozákokra* bizván. maga a' táborral sietve *Alessandria* felé vette útját. Itt olyan hirt vett, hogy *Macdonald* már 12-dikben *Modenához* érkezett, a' *Hohenzollern*' gyenge seregét a' *Pó* vizénn némü-némü vesztéssel kereftül nyomta, a' *Klenau*' csoportját semmit nem tehető állapotban maradni kéntelenítette, az után *Reggio* és *Parma* felé előbb nyomult; a' *Hertzei katonaságnak* egy *Batallionnyát* magához vette, és a' *Parma*' s *Piacenza* között fekvő *F. M. Lieutenant Ott*' táborát, meg támodni szándékozik. Ezen *F. M. Lieutenantnak* azonközben, o'y rendelés volt elibe adattatva, hogy vakmerő ütközettel erejét idő előtt ne kitsinnyitse, hanem a' nagyobb erőnek engedvén, magát a' feléje közelítő segítő sereghez vonnya vizsgálza.

„A' *Feldmarschall*, minekutánna az *Alessandriai* és *Tortonai Kastélyoknak* fedezésére, a' *G. Bellegarde*' vezérlése alatt seregeket hagyott, maga *Alessandriától* az *Ott*' segítésére tovább sietett: a' kihez is 17-dikben éppen azon idő pontban érkezett-meg a' tábor' derekával, a' mikor ez már a' maga gyengefégét egész nap' titkolván, most már a' 20 ezer emberekből álló ellenségnek, tsak a' maga egész fel-áldozásával állha.

tott volna tovább ellent. Most már 2 Kozák Regementek és az Orosz Hertzeg *Pongration* Avangardája a' Gen. *Ott*' jobb Izarnyát meg-erősítven, a' Kozákság a' maga fozokot sebességével az ellenfég bal Izarnyára rohant; míg az alatt ugyan itt a' gyalogság bajonétokkal ment néki az ellenség' frontjának. Hasonló el-tökelttséggel nyomult az ő jobb Izarnyára Orosz Hertzeg *Gorczakow*, 2 Kozák Regementekkel, 2 Batalion Orosz Granatérosokkal, 1 Cs. Királyi Granatéros Batalionnal, és a' *Frölich*' Regementjének 10 kompaniajaval. Gen. *Ott* a' fő orizág után nyomult elő lelé. A' *Josef*' Fő Hertzeg' Huszarjai, a' *Levenehr*, *Karajtzay*, és *Lobkowitz* Reg. tek, mindenütt hathatóson dolgoztak, és az ellenséget; a' mely gyalogjaink' bajoné-jaiknak hátat adott; a' *Tidone*' patakán nagy veztéffel keresztül ketgették. — „Alkonyodottkor gyalogjaink is megérkeztek a' patak' bal partjára, s-hogy az ellenség ujj hadi rendet formálhason, meg nem engedték. — „Ezen 17-dik Juniusnak, 1000 hóltak, ezekhez mérséklett Izámu lebellek, és 400 fogjok; voltak gyümöltsei.

„A' mi táborunk 18-dikban dél előtti 10 órakor költ fel a' patak' bal partjáról, 3 csoportokban gázolt a' másik partra keresztül, és az ellenséget, kinek ereje ekkor, mint az után ki tanultatott 30 ezer emberekből állott, a' *Trebia* vizénn innét egy ora távolságra, egész hadi rendben álva találta. — „A' helyet, mindenféle berkek és árkok vagdalván keresztül, bajoson lehetett az fénni ellenséghez. — Hertzeg *Pankration*, a' maga avangardájával, a' mely melé a' *Karaczay* Reg. ből is 4 Swadronok, és 4 Kozák Reg. tek voltak adatta va, csak dél után. ni 1 órakor juthatott-el az ellenség' bal Izarnyához. A' gyalogság azonnal bajonétokkal kezdett a' dologhoz, melyel az ellenséget helyéből ki-vévén, az utána a' lovallág nyomult elő, és 500

holtak maradtak a' tsatázó mezőn; a' *Dombrówszky* Divisiojából az ő Adjutánsával együtt 2 Oberllerek és 600 emberek fogságra estek: agyuk és 2 zászlók el-vétettek. Az ellenség azoközben ujjabb erőt véven magához, 15 ezer emberrel ismét izembe-izálláshoz készült; hanem, az ő tzélját *Orosz* gyalog Generál *Rosemberg* meg-értvén, a' H. *Pungratzió*' avangardjához még egy egész Divisiót rendelt, Mely után az ellenség meg támoldtván, a' *Trebia* vizénn kerefztül hajtott. Az ő vesztese itt is több ezer el-esett emberekből. és 300 fogjokból állott.

„Az magát rendkívül-való próbára el szánt ellenféleg azonban, itt is uj erőt vett magához, és minekutánna gyalog tsoportjai között feleszámú lovas tsoportokat küidözött volna elő felé kerefztül, 10 ezer emberrel ismét által jött a' *Trebia* vizénn; hanem, az *Orosz* seregek által is bátran bé-várattatván, a' viz' jobb partjára, 600 holtakból és 60 el-fogattattakból álló veszttel, ismét vissz nyomatattott. — „Az alatt Gen. *Melus* is a' tábornak más szárnyával, a' mely az *Ott*' és *Frölich*' Divisiojinn kívül, 14 Swadron lovaslágból és 1 Kozák Rezementből állott, hasonló el-tökéllettséggel néki hajtott egy valami 10 ezerből álló Frantzia tábornak, és ezt is kerefztül nyomta a' vizénn; a' hol 1200 holtakból és 700 köz emberekből állott annak vesztese. Ez a' gyözedelmes elő-nyomulása seregeinknek, véghez ment ugyan egy óra alatt, hanem az agyuzás egész estvéli 11 oraig leg nagyobb hevefféleg tartott. —

„A' tsatázás és gyözedelmek által el-lankasztott seregeinknek ezen *Trebia* vize' bal partján kellett ezt az éjjelt el-tölteni, oly tzéllal, hogy ezen kis nyugodalom után az ellenségre más nap' ismét reá üstön. Hasonló tzélja volt az ellenségnék is; ő által látta volt azt, hogy mely

fontos legyen néki az ezen helyenn való megmaradhatás, annyival is inkább, hogy ez által nem csak annak a *Liguriai* Legiónak, a' mely a' Gen. *Lapoipe'* vezérlése alatt a' *Bobbio'* hegyein köz litett a' miéinknek jobb szárnya e len, akart idot szerezni; hanem ennek felette a' Gen. *Moreau'* táborának a' miéink' hátok megé való érkezését is reméllette. — „Az előb való két napi viaskodások mind két félnek szükségessé tették volt a' nyugodalmat, melyre nézve a' tsatázás csak dél előtti 10 orakor kezdetetett-el. — Leg előbb az ellenség' bal szárnya merészlett kerészni a' vizenn: de Hertzeg *Pankratziön*-től visszafizta nyomattatott. Másodszor is kerészni jött *Swerkowszky'* Divisiója ellen; a' tsatázás vakmerő és véres volt; az ellenség ujjanton meg-hátráltatott Gen. *Dalheim* által; de ő még ezzel sem rettent-el egészen, hanem ujjanton meg ujjította a' tsatázást. Ekkor Gen. *Rosenberg* egészen ketté vágta az ellenség' lineáját; ez azonközben 3-dikszor is rend kívül való próbát tett: csak a' leg nagyobb vitézség és a' megrettenhetetlen állhatatosság tselekedték a' nagyobb ellenséges erőnn és bátorságonn való trutzolhatást. Végezetre a' Hertzeg *Pankratziön'* elő-rukolása meg-határozta győzedelmet. Az ellenség 1400 holtakból, 700 fogjokból, és 2 ágyukból való veszttel kéntelenített a' tsatázó mézót elhagyni, és a' *Trebia* jobb partjára visszafizta menni. —

„Az alatt, hogy az ellenség' bal szárnya a' leg nagyobb áldozattal mindent el próbált, az ő közép pontja elégnek tartotta eleint csak ágyuzás által tartoztatni a' Gen. *Forster'* csoportját; hanem az után ez is által mérészelt a' maga főz battriájának védelme alatt jöni a' vizenn; noha tsakugyan ő is 400 holtakból, 6 tiztekből, és 120 fogjokból álló veszttel tért visszafizta. — „Az ellenség' jobb szárnyann előbb 2000 lovasok jöt-

tenek által, a' kiket fok gyalogság követett. Erre H. *Lichtenstein* egy lovas tsoportunkkal reá hajtott, a' lovasságot a' gyalogságra vizsgálta térítette, és az ellenséges hadi lineának formálódását, meg nem engedte. Másodíkszor is ölvésztedte magát tsak-ugyan az ellenséges tábor: hanema' *Lichtenstein* tsoportjától ekkor is egélfzzen a' maga batériáinak tűzéig vizsgálta kergettetett, 900 holtakat, és 550 fogjokat hagyván ide által, &c. — (A' több része ezen *Extrablatt*nak meg volt a' közelebbi Ujjságunkban). Az ezen, és más történetekben az idénn el-csett, meg-selbellegett, vagy el-fogatott tiszteket, nevek, Regimentjeik, és számjok szerént, ez után írjuk-meg.

Most az ujjabb *Extrablatt*' foglalatja ekként következik: — „

„Haditármester *Kray* egy ezen hónap' első napján ide *Bétsbe* küldött tudósításában írta, hogy a' F. M. Lieutenant *Ott*' avangardáját vezérelő Gen. *Klenau*, a' *Macdonald*' hátulsó tsoportját Jun. 30-dikánn *Bolognában* bé-érte légyen, és ennek *Hulin* nevü vezérjét, ezen város' haladék nélkül való által-adására, a' következő Capitulatzió szerént, kénfzerítette légyen: — „

„1) Én, az őrző seregnek, és a' betegeknek a' városból való el-vitethetésére, két órakat kívánok. —

„2) A' lakosok, az ő vélekedéseikért és principiumjaikért, semmi módonn meg ne támodassanak.

„3) A' Frantziák, a' kik ma, a' hidnál és más posz'okonn esett tsatákban el fogattattak, oly parolára, hogy nem szolgálnak, ezennel bortsát assanak-el.

„4) A' tisztek' bágázsiája, a' nagy Stábéval együtt, valamint szintén az őrző-sereg' kassája is,

az őrző-sereg' elejénn vitetteffenek-ki, és egy Auszriai tífzt által kísértessenek-el.

„5) Minthogy az alkudozásokkal ily fok idő el-vezztődött, erre nézve azért köttetett ki az előbbeni Artikulusban elő forduló fel-tétel, hogy annak ereje szerént az én komandóm alatt levő seregek, semmi nyughatatlankodtatásnak ki ne tételődjenek addig, míg *Pietro Mali*hoz nem érkeznek.,,

„*Hulin*, a' Nápolyitábor' 3 dik Divi-
fiója' Arriergardájának Komendánlla.

Az ezen pontokra tett Feleletek : — „

„1) Én a' *Florenziai* kapunn kívül a' többeket, haladék nélkül el foglalom.

„2) A' második fel-tétel, Politikai matéria, melyhez a' katonaságnak semmi köze nintsen.

„3) A' 3-ik pont helybe hagyatik.

„4) Ez ishelybe hagyatik, a' *Pietro Mali*, a' hegyek' torkáig értetödvén.

5) Ez helybe hagyatik.

„*Gr. Klenau*, Cs. Királyi Gen. Májor.

A' *Rénusi* Cs. Királyi seregektől Jun. 28 és 29-dikénn írta *Károly* Királyi Fő Hertzeg, „hogy *G. Gr. Meerfeld* a' F. M. Lieutenant *Gr. Stáray*' parantsolatja szerént *Haslach*hoz elő nyomulván, és az ellenség' fekvésének hathatós recognoscerozásához hozzá kezdvén, ez, e' miatt! *Offenburg*-nak vidékeiről el-üzettetett, és ez a' város Jun. 26-dikánn *Gen. Meerfeld* által el-foglaltatott. — „Az ellenség magát az után *Kehl* felé visszra von-ta, és a' miéink *Gengenbach*ba 's *Oppenauba* is bé-szállottanak. — Ezen expeditzióban az ellenségnek 1 Oberstere, 6 tífztjei, és 240 köz emberei estek fogságra; 3 lovas Regimentjei majd semmivé tétettek: a' mi vezztésünk eilenben nem volt feles.

Most egyfzersmind annak a' *Maffendrat*, *Zürch* mellett Jun. 4 dikénn folytatott nevezetes tsatázásának bőv leírását is el küldötte a' Fő Hertzeg, és azt a' Hadi Cancellária is közlötte, mint megígérte volt, a' Publicummal: — „

„A' tzélozása az volt ö Fő Hertzegségének, hogy az ellenséget *Zürch* mel'öll a' maga ke mény sántzaiból ki-nyomja. F. M. Lieutenánt Hertzeg *Reusz* a' maga feregével Jun. 4 dikénn nap' fe'-jötte előtt a' *Klatt*' jobb partján, a' töltőt út mellé áll:ta:ott, a' hol az avangarda vezére *H Rosenberg*, a' hidat el-foglalta volt. Ellenben *Valliesellen* mellett oly fzerentséje volt az ellenségnek, hogy itt ugyan csak a' *Klatt* vizénn lévő hidat maga után Jun. 4 dikének reggelénn el-égette, és ezen helyet olyan fok ágyuk' tüze által védemezte, hogy ott hidat rakni a' miéinknek telyefféggel hűába való próba lett volna. F. M. Lieutenant *Hotze* tehát azt tselekedte, hogy a' 60-dik Magyar Regimentet ide rendelvén, ez által ugy tetette a' do'got, mintha az, meg-füzülés nélkül az által-menetelen igyekezne, míg az alatt maga, egész Divíziójával *Tubendorf* mellé az ellenség' jobb szárnyának meg-támadására el sietett.

„Már ekkor viaskodásban voltak a' többi tsoportjaink az ellenség' bal szárnyával: *Jelcsich* el-vett tölle néhány sántzokat, és a' *Riesbach* vizénn keresztül egész a' *Zurichi* sántzokig nyomta őket. A' *Hotze*' mozdulásainak az a' jó következesek volt, hogy az ellenség, minden pontokon hátrálni kezdett: hanem a' Fő Hertzeg szomorúságára történt itt, hogy a' *Hotze*' karja egy puska golyobis által gyengén meg-sebefttetvén, ő még egy darabig ugyan a' seregnek meg-marádott, és azt *Schwammerdingen*ig maga vezérelte,

itt pedig azt Gen. *Petrascira* bizni kénytelenített. — „Az ellenség a' mi csoportjainknak megfűzés nélkül való előnyomulásokat szemlélvén, veszedelemben kezdte érezni tulajdon fekvését, melyre nézve a' maga reserva Granatéroffait a' jobb szárnyára, a' hol maga *Massena* személyesen jelen velt, elő hozta. Azonközben mind ezek az iparkodások sem helyhez-tették oly állapotba őket, hogy seregeink' bátorságának megfelelhessen. — Fegyvertármester *Wallis* mikor éppen a' Granatérosokat neki vitte az ellenfénynek, egy kártáts-lövést kapott; hasonló képpen a' Gen *Hiller*' lábann is kereftül ment egy puska golyobis. — „Azonközben már el lévén az alkonyodott közelgetve, és az ellenség mindenütt a' maga posztjaira visszafeszorittatva lévén, a' miéink *Schwammerdingen*hez visszafeszorítottak, az erdő' szélei mellett lőrésüket rakta ki, s-eként az éjtzakának bekövetkezése a' további viaskodásnak az első 9 órával határt vetett.

„Az ellenség' vesztese ezen naponn, a' holtakat és sebetteket együve számlálva, 4 ezerre reá ment. A' sebettek között fogtak lenni *Cherín*, *Oudinots*, *Himbert*, *Deville* Generalisok, és Gen. Adjuváns *Debilly*. El-fogtunk 2 Gen. Adjuvánsokat, 500 emberekkel együtt.

„A' mi holtakból, sebettekből, és el-fogat-tattakból álló vesztesünk, valami 1600 emberre mehet.

„A' további meg-támadtatást, a' mely részünkről 6-dikra volt határoztatva, az ő meg-erősített fekvő helyenn nem várta-el *Massena*, hanem, mint már tudjuk, 6-dikban magát a' *Limat*' mentiben *Zug* felé visszafeszorította.

Páris, Jun. 25. délelőtt: — „

„Itt néhány napok óta sok a féle ki-raggatott irások szemléltetnek az utza-szövegeleken, a melyekben egy Constituziionalis Király kívánatik. Az *Orléán'* pártjáról sokat beszélnek. — *Sieyes* és *Barras* Directorok, sokat beszélgetnek együtt. A' Frantzia Követeknek *Rastadt* mellett történt meg-ölettetésekről, még mindkülömb-külömb féle különös hírek keringenek Párisban. — Azoknak a' Patriótáknak, a' kik a' Cisalpina Respublikából a' mostani *Olofz* környülállások között Frantzia Országba által mentenek 200,000 Livrákat rendelt-ki a' Directorium.

„A' *Dunai* volt Frantzia tábor' vezére, mostani Kédviselő, *Gen Jourdan*, a' hadi Commissió' nevében egy beszédet tartott közelébről az Öt-százak' Tanácsában, melyben ilyen forma javaslasokat tett: — „Az ő táborjaik, így szoll, ezen táborozásnak el-kezdődésétől fogva hallatlan vakmerő bátorságot mutattanak, és, hogy a' győzedelem az ő zászlóikhoz még is tsakugyan hívségtelen volt, annak az oka az, hogy a' had-izenés akkor esett, mikor a' seregek, a' tsatározó mezőre való ki-szállásra még kelzületlenek voltak; a' haza-felé való szökés nagy volt; s az ujj Conscriptusok elő nem állottak; melyet ezek abból a' meg-botsátható tévelygésből tselekedtek, hogy a' Frantzia seregek' győzedelmeiket követett békelleget, tartósnak gyanították volt lenni. En tehát mostan egy közönséges *pardont* projectálok (így szoll *Jourdan*), de oly fel-tétel alatt, hogy az, a' ki ezen-túl az ő zászlóját oda hagyja, és az olyan conscriptus, a' ki elő nem áll, halállal büntetteffék-meg. Ez a' büntetés, keménynek látszik ugyan; de taak a' fzemmi embereket fogja érni, &c.

A' volt Olofsz fő vezér *Joubert*, a' Párisban fekvő fegyveres tereg' vezérévé rendeltetett, és azt fel is vállolta, mind hallatik a' *Sieyes*' kívánságára.

A' *Bresti* hajós seregről, minthogy erről erősen izorgalmatoskodnak az olvasók, nagy reménységű tudósítók írják hitelesen, hogy, merre felé vette légyen útját ezen hajós tereg, nem tudják.

Prágából, Jun. 24-dikénn. —

„Az első Divíziója annak az *Orosz* seregnek, a' mely a' *Korsakow*' vezérlése alatt Jun. 19-dikénn *Kraukau* mellett utazott-el, már Jul. 3-dikára ide Prágába érkezik. Utját a' *Renus* felé folytatja innét. Lovassai között leg ki-tettfőbbek a' hulzárjai, kiknek fejer nadrágjok, sárga dolmányok, ék kék mentéjek vagon. A' Kozákjai mártziális formával viselik magakat, a' szakállok fél ling hosszúságu, a' fegyverek egy hosszú zsidából, és egy kurta vont juku flutzból áll; a' hajok veress, valamint szinten a' lovaké is, Lábaikonn, hosszú, bugyogós, kék posztó nadrágot, és fejeikenn veress bársony süveget viselnek. Az ő lovok olyan sebess lábu, hogy répül inkább, mint fut. — Ritkaságnak okáért egy *Samojed* nemzet béli embert is hoztak-el a' *Jeges tenger* mellől magokkal, ki is a' beszéd helyett tsupán néma integetések által adja-ki gondolatait; a' fogai fél töl hosszúságuak, a' fülei fel-állók, és kitsik, a' szája ízéles, a' szemei is kitsik. A' ruha-készülette egy *Sibériai* vad-kutya bőr: szokott eledele hideg sült, melyet el-hullott lovakból készít maga magának. —

„Az *Orosz Császári Felsőség* olyan rendelést adatott-ki, hogy semmi féle könyv, a' mely az ujj *Frantzia* *Kalendarium* szerént vagon készülvé, az *Orosz Birodalomba* bé ne vitetteffék: így szintén, hogy az *Archenholtz*' írásai, és minden könyvek, melyek a' *Bétsi Censura* szerént

meg-tiltattak, az *Orosz* birodalomban is tiltot-
ták légyenek.

* * *

A' Junius 21-ik napján költ Magy. Kurirnak
utolsó lapján félbe szakadt materiának további
folytatása.

*V. A' mérget evett és ivott, 's mérges, avagy dühött
állatok által meg maratott emberrel való bá-
násnak módja.*

A' természetnek mind a' három Országában
találtatik mérge; leg kevesebb az *Allatok'*, leg
több a' *Plánták*, leg veszedelmesebb a' *Kövek* Or-
szágában.

Hazánkban három neme vagyon az olyan
állatoknak, a' mellyeknek **marása halá** os mérget
önthet az ember testébe, úgy mint a' dühött
ebek, farkasok, és mérges kigyok I. A' dühött
eb által való meg marattatásnak, az úgy neve-
zett *hydrophobia*, az az, a' víztől való ifzonyo-
dás, a' leg veszedelmesebb következése, a' mely
miatt kevés napok alatt meg kell az embernek
halni. De minthogy a' meg marattatás után,
nem mingyárt, hanem több 's kevesebb napok
hetek, sőt a' tudós *Meád* tapasztalása ízerént,
egy 's több hólnapok mulva szokott ezen nya-
valva következni; elég idő vagyon a' szükséges
eszközökkel való élésre, — A' dühött eb által
meg marattatott embernek orvoslására, egy igen
alkalmas és hasznos gyógyító eszközt tétetett
a' Feis. Fejedelem maga Birodalmaiban 1794 élt.
közönségessé, mellyet minden Apatikariusoknak ké-
szten kell tartani. — Mingyárt a' meg marattatás
után, vagy erős luggal, vagy fős vízzel kell a'
dühött állat által tett sebet több ízben is meg-
mosni, és hogy az abban lévő mérge ki vonat-

taffék, és el törülteffek, a' sebet darab ideig nyit-
vá tartani.

A' mérges férgeknek tsipéseikre, vagy me-
leg fött kását, vagy kenyér morzsalékból fött pé-
pét kell, tenni, vagy egynéhány tsepp Salmiak
Spirituussal kell meg nedvesteni: 's így hamar meg
gyógyulnak.

II. A' mérges plántáknak a' szinek szomo-
rú, homályos és rút; a' szagok ellenkező, bü-
dös, rézgeítő. Közönségesen ingoványos és
árnyékos helyeken teremnek és, az állatok is irtod-
znak azoktól. — Az illetén mérges plánták há-
rom különböző tulajdonságokkal birnak 1) tsip-
pösek és gyullasztók 2) rézgeítők — 3) tsipö-
sek és rézgeítők egyizersmind.

a) Az *első* rendbeliek meg gyujtyák a' gyom-
rot és béleket, irtóztató kólikát okoznak, és a'
gyomorba 's belekbe, esett fene által ölik meg az
embert. — Ilvenek a' *farkas répa* (*Aconitum*
lycococtonum Linn.) a' *fetskefü* (*Hirundinaria*,
's *Chelidonium majus*); az *égető fü* (*Flammula*
Jovis) a' *gyűzfű* (*Digitalis*) a' *vizi útifü* (*Plan-*
tagó) a' *vizi bors* (*Piper aquaticum*, *Polygonum*
Hydropiper Linn.) a' *vad rozmarin* — Ezeknek
és több ehez hasonló füveknek igen tsipös és ége-
tő az izek, és nem tsak a' nyelven, hanem a'
testnek egyéb tagjain is hólyagokat gerjeszte-
nek, ha azokkal meg dörgöltetnek.

b) A' másod rendbeli plántáknak ellenkező
a' szagok, de az izek édes, tsupán a' gőzök is
főszédülést és ájulást okoznak, az azokkal való
élés minden érzékenységeitől, mozgásaitól, szol-
lasától, hallásától, 'slátásától is meg fosztya az
embert, meg bódítja az elméjét, és vagy ezelő-
ségbe, és dühöflégbe, vagy végre halálos álom-
ba ejti őtet. — Illyenek az *ebfzöllő* (*Solanum*);

a' *Belénd*, vagy *bolondító fű* (*Hyosciamus*); a' *mák*, 's kiváltképen pedig az *Opium*.

c. Az igen *tsipős*, és egyfzersmind meg *ré-szegítő*, vagy inkább *bolondító* mérges plántáknak, a' *izágok eros*, ellenkező, és *bolondító*, a' *parájok fő izedülést* és *érzenyetlenséget* okoz. A' *velek való élelt görts*, a' *gyomornak és beleknek gyulladása*, *izomjúság*, *fő izedüles*, *ré-szepség*, *meg nemulás*, *vakság*, *tagoknak vonogatása*, *elzelőség*, *has fel puffadása*, a' *vét fel olzlása*, 's több *efélek követik*, 's *halála után mingyárt rothadni kezd a' teste*. Ide tartoznak: a' *tetűfű* (*Pedicularis*, *Delphinium Straphisagria* Linn); a' *bürök* (*Cicuta*); a' *földitök* (*Bryonia alba* Linn); az *ebfzöllő* (*Belladonna* s. *Solanum somniferum* aut *lethale*) mellynek *szép izine által meg tsalattatván a' tudatlanok*, 's *kiváltképen a' gyermekek*, annak meg *étele által halált okoznak magoknak*. Hasonlók ezekhez a' *mérges gombák*, a' *mellyeket keserű és rothadt izekről*, *fekete 's tarkás színekről*, *ragadó nedvellégekről*, *üres száraikról*, és *rothadásra való nagy hajlandóságokról* könnyű meg *esmérni*. — De nem tsak ezen magokban mérges, hanem a' természetesen jó gombák is *ártalmasak* *szoktak lenni*, ha már *régiek és rothadni kezdenek*. A' *mérges gombákat* könnyű az *által meg esmérni*, ha a' *főzés közben egynéhány fejár* *hagyma tétetik közikbe*, *mellyek amazok által megszoktak fekettitetni*. Melyből az a' *tanuság foly*, hogy az *esmeretlen gombákkal mindenkor fejár* *hagymát kell főzni*.

A' *merges plántákat evett embernek*, *hogya önként nem hány*, *leg elsöben is hánytató eszközt kell bé adni*, a' *mely végre igen alkalmas a' lágy meleg viz*, és a' *lok vízzel meg vékonytatott lágy meleg tej*. — A' *keserű*, és *gyu-*

ladást okozó mérges plántáknak erejét leg jobban meg tompíttyák a' lágy meleg viznek, saj-
talan tehénhús lévnek, vízzel elegyített tejnek
lágy melegen való és bövséges itala, a' lágyító
füvekből, a' minemuek a' mályva levelek, ké-
szítetett kriftely, és a' lágy meleg fürdő. Hogy-
ha a' gyomor nagyon ég és fáj, akkor szükséges
a' betegnek karján eret nyitni.

A' mérges és egyszersmind álmhozó 's bő-
dító plántáknak evese után, hasonlóképen hány-
tató elzközt, 's azután bövséges savanyú italt
kell a' betegnek adni, a' mely végre igen alkal-
matos az etzettel elegyitetett tilzta víz — az
ebből való kriftely is hasznos. Ha nagy mérték-
ben vagyon a' bódulás a' betegen, eret kell a'
labán nyitni, 's két lába számára visicatoriumot,
az az, hólyagofító flastromot tenni. — A' mér-
ges gombaknak megételek után, mingyárt hány-
tató elzközt, 's azutan bövséges savanyu italt
kell a' betegnek adni. Az olaj és tej ártalmasak
vólnának ezen esetben.

III. Az érczből való mérgek közzé tartoznak a'
Sublimatum, vagy a' *Mercurius sublimatus corro-*
sivus, az *egermajzlag* (*Arsenicum*), a' *réz*, a' *gris-*
pán, az *ón*, és ennek készüleményei, p. o. az
ón-cukkor (*Sacharum Saturni*), a' *miniom* (*Mi-*
nium), a' *Görög fejer* (*Cerussa*), és a' *Piskoltz-*
nak készüleményei (*Præparata Antimonii*).

Ezen mérgeknek vételét a' gyomornak és be-
leknek gyulladása 's öfzve rágattatása, és ezek-
nek izörnyü fájdalma, kolika tsuklás, hányás,
felettöbbsz való izomjúság, gyakorta való ájulá-
sok, 's többféle gonolzok izokták követni, az
embernek az ábrázatja meg veresedik, izájja
tajtézkzik, gyakorta véres nyálat hány, hig és
fajdalmas izékei 's erőltetései vagynak, mellye-

ket, hanemha idejekorán való, és hathatos eszközökkel élend a' beteg, bizonyos és el kerülhetlen halál követ. Arra való nézve a' mérgeknek testéből való ki hajtására:

1. Sok lágy meleg vizet kell néki innya adni.

2. Főzettsék egy font apróra vagdalt fehér szappan egy pint vízben, 's mind addig kavartassék a' főzés közben, míg egészen szellyel olvad, 's ebből minden fertaly órában adattassék nékie; egy felső kaffés tálkával.

3. Hogyha magától is hány a' beteg, semmi hánytató eszköz ne adattassék nékie, hanem vagy tsupa lágy meleg, vagy a' fellyebb javasolt szappanos víznek bővleges, és lágy melegen való itala által segítettessék a' hányasa. Akármely nagy légyen is a' szomjusága, még is semmi savanyút nem kell nékie adni, a' melly által nem hogy meg enyhítetődne, sőt inkább böregbitetődne a' mérgek ereje. — Az olajnak és zúros italaak niats annyi haszna, mint a' lágy meleg víznek, a' melly el olvasztya, 's meg véknyítja a' testben lévő mérget.

4. Hogyha a' beteg hafa belől égetődik, és forró hideglelésnek 's gyulladásnak jelei vétetődne. nek észre, eret kell, a' betegen nyitni, és vagy árpa darából, vagy len magból, vagy ehez hasonló lágyító eszközökből készült krillélyt nékie adni, meleg vízbe mártott ruhakat hasára rakni, 's emellett szüntelen vagy lágy meleg mondola tejet, vagy lágy meleg vizet, vagy a' fellyebb javasolt szappanos vizet nékie italúl adni, mind addig, míg Oryos Doktor hivatódna hozzája, 's e' nyulpa további orvosláfához.

(A' többit mázfzorra.)

P. D.